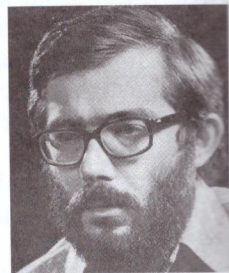

Ördögh Szilveszter élete első két évtizedét töltötte Szegeden, Temesi Ferenc a bölcsészkar elvégzése után települt a fővárosba. Baka István, a háború utáni időszak legjelentősebb Szegedhez fűződő költője, városunkban végezte egyetemi tanulmányait, 1974-től haláláig — a Kincskereső munkatársaként, főszerkesztő-helyetteseként — folyamatosan Szegeden élt. Első verseit Ilia Mihály közölte a Tiszatájban. A pályakezdő kötetek (*Magdolnázapor*, 1975, *Tűzbe vetett evangélium*, 1981) Vörösmarty, Ady, Nagy László nyomán formálódó költészetet mutatnak. Az egyéni hang azonban már ezeknek a korai köteteknek a jellemzője. Az 1980-as években prózát is ír (*Szekszárdi mise*, 1984, *A kislfiú és a vámpírok*, 1988). Legjelentősebb prózai munkájában, a *Szekszárdi misében* a kisszerű környezetbe süppedő szekszárdi muzsikust, Séner János és a nagy Liszt Ferenc találkozását mondja el, szócsatájukban olyan létkérdés fedezhető föl, amely a magyarság 19. századi történelméhez kapcsolódik ugyan, időszerűségét a mai napig nem veszítette el. Balassa Péter írja: „nem az identitás kereséséről és az identitás rettegő/kompenzáló kultuszáról szolt ez a történet, hanem a felemelkedés arányainak kereséséről, kimérésének lehetőségeiről, kicsinyiség és formátum összeilleszthetőségéről”¹⁵.

Élete utolsó évtizedében Baka István költészete a kortárs líra élvonalába emelkedett. Olyan lezárt és teljes életművet hagyott hátra, amely a népitől a tárgyiasig a magyar költészet csaknem minden fontosabb irányát ötvözte. A nemzeti tradícióhoz fűződő herderi líra éppúgy jellemzői, mint a léttani, heideggeri vagy a nyelvkritikus wittgensteini. Korai versei a sorsvállaló nemzeti költészet hagyományának mély átélését jelzik. Baka István azonban már ekkor sem kizárólag a diktatúrával és képviselőivel ütközött. Az emberi létezéssel gyűlt meg a baja. Az igazi valóság számára egyre inkább a konkrét téren és időn kívül mutatkozott meg. Ez az a pont, ahol Baka a magyar lírai hagyomány öröklött beszédmódjából kilépett. (Az érett, nagy kötetek: *Égtájak célkeresztjén*, 1990, *Farkasok órája*, 1992, *Sztyepan Pehotnij testamentuma*, 1994, *November angyalához*, 1995, *Tájkép fohással. Versek 1969–1995*, 1996). Baka létélményének egyik legszilárdabb eleme az a fölismerés, hogy a mindennapi és a történelmi idő nem egyéb állandó körforgásnál. A Baka-versekben oly gyakori isten-motívum szerepe is ebben az összefüggésben világosodik meg. A versbeli Isten — olvasható a költő egyik nyilatkozatában — „azoknak az irracionális erőknél öszszessége, melyek életünket és a történelmet irányítják. Isten ezért a végzetnek, az irracionálisnak a jelképe, olyan erőké, melyekkel szemben az

162. Baka István

¹⁵ BALASSA PÉTER 1996. 73.

egyénnek reménytelen szembeszállnia.”¹⁶ Baka István a gyógyíthatatlan betegséggel küzdve, a testi szenvedés kínjait viselve az idő könyörtelensége elleni egyetemes panasszá formálta az egyéni élet tragédiáját. A lírai hő ideje fogságában sínylődő földi rabként — a fogyó hetek és napok szorításában, a közelítő Semmi tudatában — a megélt lehetőségek gazdagságát élte újra. Versei a szerepjátszó hajlammal, az önstilizációk gazdagságával kápráztatják el az olvasót. Baka gyakran használja föl verseiben az egyetemes és a magyar kultúra nagy alakjait, jelképeit. Legszemélyesebb versei közé tartozik a *Sztyepan Pehotnij versesfüzete*. A szerző kitalál magának — a nevét is oroszra fordítva — egy orosz szamizdat költőt, megírja helyette az életművét. Hogy az illúzió tökéletes legyen, még az orosz címeket is megadja. Mindez természetesen aligha lehetett volna sikeres az orosz irodalom (ideértve ennek illegalitásba kényszerült részét) ismerete nélkül. Baka hatalmas fordítói életművet hagyott hátra, s ennek a munkálkodásnak több mint kétharmada orosz átköltés Puskinról a kortársakig.

Az eltökéltségig következetes magatartás Baka István költészetében a mesterség fegyelmének erkölcsével találkozik. Amikor az újabb lírában oly sok az esetlegesség, s az akarva-akaratlanul odavetett mondattörmelék gyakran már megírásakor érvényét veszti, akkor ebben a nagy relativizálási igyekezetben Baka versei újra megerősítik, hogy korszerű nem csupán az éppen divatos lehet. Ő a nyelvi töredezettséggel és dekomponáltsággal a nyelvi formálás művességét és a kompozíció fegyelmét állítja szembe. Életműkiadás Szegeden kezdődött, a *Tiszatáj Könyvekben*.¹⁷

Az 1990-es években indulók közül négy karakteres, mára jelentős műveket teremtő tehetségről kell beszámolnunk. A szegedi főiskola elvégzése után a városban maradó Darvasi László (írói nevén Szív Ernő) versekkel kezdte, ám hamarosan műnemet váltott, és az évtized egyik legsikeresebb novellistájává nőtte ki magát. (*A veinhageni rózsabokrok*, 1993, *A Borgognoni-féle szomorúság*, 1994, *A Kleofás-képregény*, 1995, *Szerezni egy nőt*, 2000, *A lojangi kutyavadászok*, 2002, *A világ legboldogabb zenekara* — válogatott novellák, 2005) A novellák olvasója az epika ősi, mesélős forrásait érzékeli, mítoszoktól, meséktől, legendáktól jut el a történelemig, melynek történetei újra legendákká válnak. Márton László talál megállapításával: Darvasi világa a „mintha — de mégsem — de mégis” hármasságára, üzemmódjára épül. A mindenkori történelem legendásítása, értelmezhetlensége kerül az 1999-ben megjelent *A könnyemutatványosok legendája* epikai centrumába. A mű a történelmi regény mai metamorfózisai körüli vitákban is gyakran emlegetett. Nem független Darvasi újságírói tevékenységétől (Délmagyarország) a tárcanovella megújítása. Több kötete (*A vonal alatt*, 1994, *Hogyan csábítsuk el a könyvtáros kisasszonyt?* 1997, *Összegyűjtött*

¹⁶ BAKA ISTVÁN 2006/b. 237–238.

¹⁷ BAKA ISTVÁN 2003–2008.